

**Vejledning til visitation
af voksne med dansk som andetsprog
til ordblindeundervisning**

**Undervisningsministeriet
Februar 2011**

Indhold

Forord	3
1. Oversigt over foreslået procedure	5
2. Testlederens kvalifikationer	5
3. Brug af baggrundsoplysninger	5
<i>Eventuel dokumentation for ordblindhed på modersmålet</i>	5
<i>Eventuel dokumentation for påfaldende vanskeligheder med læsning og stavning på dansk</i>	5
<i>Oplysninger fra interview</i>	6
4. Afdækningsprocedure i tre trin	13
<i>Generelt</i>	13
<i>Målgruppe for foreslået afdækningsprocedure</i>	13
1. trin: Højtlesning af tekst	14
2. trin: Test af nonordslæsning	15
3. trin: Dynamisk ordblindetest (DOT)	15
5. Forskellige læsekrav – individuelle hensyn	16
6. Supplerende afdækning	17
7. Vejledning om andre undervisningstilbud	17
Bilag	
1. Interviewguide	
2. Højtlesning af nonord	
3. Dynamisk ordblindetest (DOT)	
4. Skema over iagttagelser og resultater	
5. Eksempler på udfyldte scoreark for Dynamisk ordblindetest (DOT)	

Forord

Undervisningsministeriet vil gerne bidrage til at forbedre institutionernes muligheder for identifikation af voksne ordblinde med dansk som andetsprog. Undervisningsministeriet har derfor bedt Center for Læseforskning ved Københavns Universitet om at udvikle og afprøve et nyt materiale til afdækning af ordblindhed blandt voksne med dansk som andetsprog.

Praksis viser, at der er særlige udfordringer forbundet med at identificere ordblinde blandt voksne med dansk som andetsprog og give dem undervisningstilbud, der bedst muligt tager højde for den særlige kombination af andetsprogsvanskeligheder og ordblinddevanskeligheder. Det er således en kompliceret opgave at vurdere, om en andetsproget voksens læse- og stavevanskeligheder "blot" skyldes, at den pågældende har generelle vanskeligheder med det danske sprog, eller om der faktisk derudover også er tale om ordblinddevanskeligheder, som der bør tages højde for.

Materialet er vejledende og er udelukkende målrettet visitationen til ordblindeundervisning for voksne. Undervisningsministeriet stiller materialet til rådighed for institutionerne, som kan vælge at inddrage det for at forbedre mulighederne for identifikation af voksne ordblinde med dansk som andetsprog.

Det gælder altså fortsat, at deltagere med dansk som andetsprog, som kun delvist eller slet ikke har gået i skole i Danmark, og som ikke vurderes at have de sproglige forudsætninger for at kunne deltage i *Visitationstest til ordblindeundervisning for voksne*, kan visiteres til ordblindeundervisning uden at gennemføre en test.

Denne visitationsvejledning er udarbejdet i samarbejde med Anna S. Gellert, Hanne T. Daugaard og Carsten Elbro fra Center Læseforskning ved Københavns Universitet. I visitationsvejledningen indgår nogle vejledende grænseværdier, som institutionerne kan tage udgangspunkt i. Disse grænseværdier er fastlagt af Undervisningsministeriet.

Testresultaterne kan ikke alene danne grundlag for udarbejdelse af den individuelle undervisningsplan. Hvis det på baggrund af materialet vurderes, at deltageren bør visiteres til ordblindeundervisning for voksne, skal der fortsat foretages en afdækning af deltagerens skriftsproglige forudsætninger og færdigheder (jf. *Pædagogisk vejledning til ordblindeundervisning for voksne*¹). Til brug for udarbejdelse af den individuelle undervisningsplan skal der herudover indgå afdækning af deltagerens læse- stave- og skrivebehov.

I *Rapport om udvikling og afprøvning af ordblindetest til voksne med dansk som andetsprog* beskrives de nyudviklede test og afprøvningen af dem nærmere. Rapporten kan downloades fra Undervisningsministeriets hjemmeside:

http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF11/110208_rapport_udvikling_afproevning_ordblindetest_voksne_dansk_andetsprog.ashx.

¹ Vejledningen kan downloades fra dette link på Undervisningsministeriets hjemmeside:

http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Voksne/PDF10/100113_paed%20vej1%20ordblindeundervisning_voksne.ashx

Der har til projektet været knyttet en følgegruppe bestående af Mette Buhl (AOFs Ordscole og Århus Sprogcenter), Viggo Bank Jensen (Nørre Gymnasium og Videncenter om tosprogethed og interkulturalitet), Bodil Andersson Rack (Spella, Sverige) og Hanne Vedel (Ballerup Sprogcenter). Desuden har følgende fem undervisere før udgivelsen kommenteret materialet: Tove Baggesgaard (AOF Sydfyn), Mie Christensen (Hovedstadens Ordblindeskole), Lone Hvid (Voksenuddannelsescenter Vejle), Annette Kimer (Frederiksberg Voksenuddannelsescenter/Sprogcenter) og Tine Kossek (Københavns Voksenuddannelsescenter). Følgegruppen og de fem undervisere takkes for deres kommentarer, mens det understreges, at ingen af dem kan drages til ansvar for eventuelle fejl eller mangler i materialet.

Alle henvendelser vedrørende materialet skal rettes til Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet, februar 2011.

1. Oversigt over foreslået procedure

Denne vejledning indeholder et forslag til en procedure ved visitation af voksne med dansk som andetsprog til ordblindeundervisning. I oversigtsform består proceduren af følgende elementer:

- Interview (jf. afsnit 3 nedenfor og bilag 1)
- Afdækningsprocedure i tre trin (jf. afsnit 4)
 1. trin: Højtlesning af tekst
 2. trin: Test af nonordslæsning (bilag 2)
 3. trin: Dynamisk ordblindedet (DOT) (bilag 3)

Det samlede forløb kan forventes at tage cirka 1-1½ time.

Som bilag 4 er vedlagt et skema, som testlederen kan benytte til at samle iagttagelser og testresultater.

Formålet med den beskrevne procedure er at forbedre institutionernes muligheder for at identificere ordblinde blandt voksne med dansk som andetsprog. Det bemærkes, at andre fremgangsmåder er mulige. En given institution kan således vælge at fortsætte med at benytte den fremgangsmåde, som institutionen i forvejen måtte anvende ved afdækning af eventuel ordblindhed blandt voksne med dansk som andetsprog. Institutionen kan også anvende dele af den foreslåede procedure som et supplement til den allerede benyttede fremgangsmåde.

2. Testlederens kvalifikationer

Der er særlige udfordringer forbundet med at indhente baggrundsoplysninger om voksne med dansk som andetsprog og teste disse voksnes færdigheder og forudsætninger. Derfor anbefales det, at disse opgaver varetages af personer, der foruden specifik faglig viden om ordblindhed også har viden om tilegnelse af dansk som fremmed- og andetsprog og pædagogisk erfaring med voksne med dansk som andetsprog.

3. Brug af baggrundsoplysninger

Eventuel dokumentation for ordblindhed på modersmålet

Hvis en voksen med dansk som andetsprog kan fremvise dokumentation for ordblindevanskeligheder på modersmålet, er det i sig selv tilstrækkeligt grundlag for at visitere den voksne til ordblindeundervisning (jf. Undervisningsministeriets *Vejledning til visitation til ordblindeundervisning for voksne*²).

Eventuel dokumentation for påfaldende vanskeligheder med læsning og stavning på dansk

² Vejledningen kan downloades fra dette link på Undervisningsministeriets hjemmeside:
http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Voksne/PDF11/110208_visitationsvejledning.ashx.

Observationer i forbindelse med et undervisningsforløb kan give anledning til mistanke om ordblindhed hos en voksen. Det kan fx dreje sig om en sprogcenterkursist, hvor en eller flere danskundervisere har bemærket, at kursisten har påfaldende store vanskeligheder med at (lære at) læse og stave på dansk sammenlignet med andre kursister med tilsvarende sproglig og uddannelsesmæssig baggrund. Hvis der foreligger dokumentation for sådanne observationer, er det i sig selv tilstrækkeligt grundlag for at visitere den voksne til ordblindeundervisning (jf. Undervisningsministeriets *Vejledning til visitation til ordblindeundervisning for voksne*).

Oplysninger fra interview

Generelt

Det anbefales, at der inden en eventuel testning gennemføres en indledende samtale, hvor der indhentes baggrundsoplysninger om den voksne. Til brug for denne samtale er der udviklet en interviewguide, som testlederen kan vælge at tage udgangspunkt i og anvende helt eller delvist. Denne interviewguide er vedlagt som bilag 1.

Testlederen behøver ikke at følge interviewguiden slavisk, men kan vælge at stille spørgsmålene i en anden rækkefølge eller med en anden ordlyd, hvis han eller hun vurderer, at det er mere hensigtsmæssigt. Ligeledes kan testlederen naturligvis stille supplerende spørgsmål, hvor det forekommer relevant.

Mange med dansk som andetsprog vil have svært ved at læse og besvare spørgsmålene på egen hånd, og derfor er det ikke hensigtsmæssigt at lade den voksne selv besvare alle spørgsmålene i interviewguiden skriftligt. Det anbefales i stedet, at testlederen noterer svarene, bortset fra på de første fire spørgsmål om navn, adresse, telefonnummer og cpr-nummer, som testlederen eventuelt kan bede den voksne om selv at prøve at besvare skriftligt.

I de tilfælde, hvor den voksne ikke kan tilstrækkeligt godt dansk til selv at forstå og svare fyldestgørende på spørgsmålene i interviewguiden, anbefales det, at testlederen inddrager en tolk under interviewet. Der stilles ikke krav om, at voksne skal være i besiddelse af et bestemt niveau af mundtligt dansk for at kunne blive visiteret til ordblindeundervisning, og derfor bør eventuelle begrænsede mundtlige danskfærdigheder heller ikke hindre interviews med voksne, hvor der er mistanke om ordblindhed.

Nedenfor følger en oversigt over de spørgsmål, der indgår i interviewguiden, samt angivelse af spørgsmålenes formål og kommentarer.

Interviewguidens del A: Personlige oplysninger

Formålet med spørgsmål 1-4 er at indhente personlige oplysninger om den voksne til brug ved journalskrivning. Testlederen kan bede den voksne om selv at skrive svarene på spørgsmål 1-4 med henblik på at iagttage, om han eller hun kan afgive disse basale informationer skriftligt uden støtte. Hvis den voksne ikke kan det, bedes han eller hun om at tage sit sygesikringsbevis eller lignende frem, og testlederen hjælper om nødvendigt med at notere oplysningerne.

Formålet med spørgsmål 5-8 er at få oplysninger om, hvor længe den voksne har boet i Danmark samt om hans eller hendes oprindelsesland og sproglige baggrund.

A. Personlige oplysninger

1. Hvad hedder du?

2. Hvad er din adresse?

3. Hvad er dit telefonnummer?

4. Hvad er dit cpr-nummer?

5. Hvor længe har du boet i Danmark?

6. Hvilket land kommer du fra?

7. Hvad er dit modersmål? (Hvilket/hvilke sprog talte du med din familie, da du var barn?)

8. Kan du andre sprog end dansk og dit modersmål?

ja

nej

Hvis ja, hvilke andre sprog kan du?

Interviewguidens del B: Skolegang, uddannelse og arbejde før ankomst til Danmark

Formålet med spørgsmålene i del B er at få information om deltagerens skolegang, uddannelse og arbejde før ankomsten til Danmark. Svarene på nogle af disse spørgsmål kan senere bruges som grundlag for udvælgelse af spørgsmål i del C.

B. Skolegang, uddannelse og arbejde før ankomst til Danmark

9. Har du gået i skole, før du kom til Danmark?

ja

nej

Hvis ja, hvor længe har du gået i skole?

Hvis ja, hvad syntes du om at gå i skole, da du var barn?

Hvis ja, hvilket sprog blev der talt af lærerne i skolen?

Hvis skolesproget var et andet end deltagerens modersmål, spørges der:

Kendte du det sprog, lærerne talte, dengang du startede i skolen?

10. Har du taget en uddannelse, før du kom til Danmark? ja nej

Hvis ja, hvilken uddannelse har du?

11. Har du haft arbejde, før du kom til Danmark? ja nej

Hvis ja, hvad var dit arbejde?

Interviewguidens del C: Læsning og stavning m.m. på modersmål og/eller skolesprog

Formålet med spørgsmålene i interviewguidens del C er at afdække, om der er faktorer vedrørende den voksnes læsning og stavning på modersmålet (eller det sprog, som den pågældende først har lært at læse og skrive), der kan tyde på ordblindhed. Tilstedeværelsen af en eller flere af de følgende faktorer indikerer, at der kan være tale om ordblindhed:

- påfaldende store vanskeligheder med at lære at læse og/eller stave på modersmålet (eller det sprog, som den voksne først har lært at læse) sammenlignet med andre skoleelever i samme situation
- vedvarende læse- og stavevanskeligheder på modersmålet (eller det sprog, som den voksne først har lært at læse) på trods af en del skolegang i hjemlandet
- meget langsom læsehastighed på modersmålet (eller det sprog, den voksne først har lært at læse)
- væsentligt større problemer i skolen i hjemlandet med fag med meget læsning og skrivning end med fag, hvor der ikke indgik så meget læsning og skrivning
- vedvarende læse- og stavevanskeligheder hos nært beslægtede med nogen skolegang bag sig
- talevanskeligheder på modersmålet i barndommen.

Jo flere faktorer der er til stede, jo større er sandsynligheden for, at den voksne er ordblind. Eventuelle oplysninger om vanskeligheder på et eller flere af de ovenfor nævnte punkter bør derfor tages i betragtning ved beslutning om, hvorvidt den voksne skal visiteres til ordblindeundervisning.

En del personer er gennem hele deres skoletid i deres hjemland blevet undervist på et andet sprog end deres modersmål. Derfor giver det ikke altid mening at basere en vurdering på oplysninger om

eventuelle læse- og stavevanskeligheder på modersmålet. I tilfælde, hvor den voksne ikke har lært at læse og skrive på sit modersmål, men på et eller flere andre sprog, bør testlederen i stedet spørge til den voksnes nuværende læse- og stavefærdigheder på det sprog, som den pågældende først har lært at læse og skrive. Tilsvarende anbefales det, at testlederen spørger den voksne, om han/hun i sin skoletid havde vanskeligere end de fleste andre elever ved at tilegne sig læse- og stavefærdigheder på det sprog, den første læseundervisning foregik på.

Testlederen rådes til at være opmærksom på, at læse- og stavevanskeligheder på modersmålet kan være et meget ømtåleligt område. En del voksne med dansk som andetsprog oplever det således som skamfuldt at have vanskeligheder med læsning og stavning på deres modersmål, har smertefulde og eventuelt fortrængte minder fra deres skoletid og kan være tilbageholdende med at fortælle om vanskelighederne. Testlederen anbefales derfor at gå varsomt frem og om nødvendigt senere i samtalen vende tilbage til spørgsmålene om eventuelle oplevede vanskeligheder på en ny måde.

Hvis den voksne slet ikke har gået i skole i sit hjemland og ikke har prøvet at lære at læse og skrive på noget sprog før ankomsten til Danmark, springes spørgsmål 14-27 i del C over.

C. Læsning og stavning m.m. på modersmål og/eller skolesprog

12. Kan du læse på dit modersmål (dit eget sprog)? ja nej

13. Kan du læse på andre sprog end dit modersmål og dansk? ja nej

Hvis ja, hvilke andre sprog kan du læse?

14. Hvordan synes du, at du læser på sprog X?

Sprog X er modersmålet, hvis deltageren har lært at læse på dette sprog. Hvis deltageren som barn ikke har fået undervisning i at læse på sit modersmål, men på det sprog, som blev brugt i skolen, spørges der i stedet til læsning på skolesproget.

15. Har du problemer med at læse på sprog X? ja nej

Hvis ja, prøv da at forklare, hvordan du oplever problemerne.

16. Synes du, at du læser langsomt på sprog X? ja nej

17. Har du svært ved at læse lange ord på sprog X? ja nej

18. Har du svært ved at læse ord, som du ikke har set før på sprog X? ja nej

19. Hvordan synes du, at du staver på sprog X?

20. Har du problemer med at stave på sprog X? ja nej

Hvis ja, prøv da at forklare, hvordan du oplever problemerne.

21. Kunne du lide at arbejde med læsning og stavning, da du gik i skole som barn? ja nej

22. Hvordan klarede du dig i skolen, når du skulle skrive diktat eller stil?

23. Hvordan klarede du dig i andre fag i skolen, fx i matematik?

24. Havde du problemer med at lære at læse som barn? ja nej

25. Havde du problemer med at lære at stave som barn? ja nej

26. Havde du sværere ved at lære at læse eller stave end de andre børn i klassen? ja nej

Hvis ja, prøv da at forklare, hvordan du har oplevet, at du har haft særligt svært ved at lære at læse eller stave som barn.

27. Fik du specialundervisning eller nogen form for ekstra undervisning i skolen, da du var barn? ja nej

Hvis ja, hvilken slags undervisning var det, og hvor længe fik du den? (omtrentligt antal år eller måneder)

28. Var du lang tid om at lære at tale som barn? ja nej ved ikke

29. Havde du problemer med at lære at udtale ordene rigtigt på dit modersmål, da du var barn? ja nej ved ikke

30. Har du gået til talepædagog som barn? ja nej

31. Har nogen af dine forældre eller søskende haft problemer med at lære at læse og stave, da de var børn? ja nej ved ikke

Hvis ja, hvor længe har de gået i skole?

Interviewguidens del D: Skolegang, uddannelse og arbejde i Danmark

Formålet med spørgsmål 32-34 er at få information om omfanget og niveauet af den danskundervisning, som den voksne har modtaget. Svarene på disse spørgsmål kan desuden ved en senere afdækning danne en del af grundlaget for udvælgelse af tekst til højtlesning.

Svarene på spørgsmål 35-37 om eventuel igangværende uddannelse og nuværende arbejde kan bruges til at få en indikation af de krav, der stilles til den voksnes læsning og skrivning i hverdagen.

D. Skolegang, uddannelse og arbejde i Danmark

32. Går du til danskundervisning nu? ja nej

Hvis ja, hvor går du til danskundervisning?

Hvis ja, hvilket kursus eller modul er du i gang med at tage?

33. Hvor længe har du i alt gået til danskundervisning?
(omtrentligt antal år/måneder samt ugentligt timetal)

34. Har du bestået nogen danskprøver? ja nej

Hvis ja, hvilke prøver har du bestået?
(fx Danskprøve 1, 2 eller 3 eller bestemte modulprøver)

35. Har du taget uddannelse eller kurser i Danmark ud over danskurser? ja nej

Hvis ja, hvad har du taget?

36. Er du i gang med en uddannelse nu? ja nej
Deltagelse i danskundervisning skal ikke medregnes her.

Hvis ja, hvilken uddannelse?

37. Har du arbejde nu? ja nej

Hvis ja, hvad er dit arbejde?

Hvis ja, skal du læse og skrive i dit arbejde? ja nej

Hvis ja, nævn nogle situationer, hvor du skal læse og skrive i dit arbejde.

Interviewguidens del E: Læsning og stavning på dansk

Formålet med spørgsmål 38 og 39 er at få et fingerpeg om, hvordan den voksne selv vurderer sine læse- og stavfærdigheder på dansk. En eventuel lav vurdering af egne læse- og stavfærdigheder

betyder dog ikke i sig selv, at der er tale om ordblindhed, da der kan være andre årsager til denne vurdering, fx ringe danskfærdigheder.

Formålet med spørgsmål 40 og 41 er at opnå en indikation af, om den voksne har haft påfaldende vanskeligheder med at *lære* at læse og/eller stave på dansk sammenlignet med andre voksne med dansk som andetsprog. Hvis dette oplyses at være tilfældet, kan det tolkes som tegn på, at der *kan* være tale om ordblindhed, da vanskeligheder med at tilegne sig afkodnings- og stavefærdigheder netop er hovedkendetegn ved ordblindhed. Eventuelle bekræftende svar på disse spørgsmål bør derfor tages i betragtning ved beslutning om, hvorvidt den voksne skal visiteres til ordblindeundervisning.

E. Læsning og stavning på dansk

38. Hvor godt synes du selv, at du læser på dansk nu?

39. Hvor godt synes du selv, at du staver til danske ord nu?

40. Har du haft svært ved at lære at læse på dansk?

ja

nej

Hvis ja, har det været sværere for dig end for de andre, som du har gået til dansk med?

ja

nej

Hvis ja, prøv da at forklare, hvordan du har oplevet, at du har haft særligt svært ved at lære at læse på dansk.

41. Har du haft svært ved at lære at stave på dansk?

Hvis ja, har det været sværere for dig end for de andre, som du har gået til dansk med?

ja

nej

Hvis ja, prøv da at forklare, hvordan du har oplevet, at du har haft særligt svært ved at lære at stave på dansk.

Interviewguidens del F: Syn og hørelse

Formålet med spørgsmål 42-44 er at afdække, hvorvidt den voksnes eventuelle læsevanskeligheder kan skyldes simple synsvanskeligheder, som ikke er afhjulpet med briller eller lignende. Hvis der på grundlag af den voksnes svar på disse spørgsmål opstår mistanke om, at dette kan være tilfældet, kan testlederen anbefale deltageren at få kontrolleret sit syn, før der går videre med eventuel testning for ordblindhed. Hvis deltageren oplyser at bruge læsebriller, må testlederen om nødvendigt bede deltageren om at tage dem på inden den videre afdækning.

Formålet med spørgsmål 45-46 er at få et fingerpeg om, hvorvidt den voksne hører normalt. Hvis der er tvivl om dette, kan testlederen anbefale deltageren at få sin hørelse kontrolleret, inden der eventuelt gås videre med testning for ordblindhed. Hvis deltageren oplyser at have nedsat hørelse, må testlederen spørge nærmere ind til hørenedsættelsens omfang og varighed og overveje, om hørevanskelighederne kan være skyld i eventuelle tidligere problemer i forbindelse med skolegang. Desuden anbefales testlederen at forsøge at tage højde for en eventuel hørenedsættelse ved at gøre sig umage med at tale højt og tydeligt under den videre afdækning.

F. Syn og hørelse			
42. Har du problemer med at se?	☐ ja	☐ nej	☐ ved ikke
43. Bruger du briller eller kontaktlinser?	☐ ja	☐ nej	
44. Har du fået undersøgt, om du ser normalt?	☐ ja	☐ nej	
45. Har du problemer med at høre?	☐ ja	☐ nej	☐ ved ikke
46. Har du fået undersøgt, om du hører normalt?	☐ ja	☐ nej	

4. Afdækningsprocedure i tre trin

Generelt

Nedenfor beskrives en afdækningsprocedure bestående af de følgende tre trin:

1. Højtlesning af tekst
2. Test af nonordslæsning
3. Dynamisk ordblindetest (DOT)

Formålet med afdækningsproceduren er at forbedre institutionernes muligheder for at identificere ordblinde blandt voksne med dansk som andetsprog og samtidig forsøge at undgå, at alle voksne med dansk som andetsprog pr. automatik skal gennemgå alle de tre trin.

Det bemærkes, at andre fremgangsmåder end tretrins-proceduren er mulige. En given institution kan således vælge at fortsætte med at benytte den fremgangsmåde, som institutionen i forvejen måtte anvende ved afdækning af eventuel ordblindhed blandt voksne med dansk som andetsprog. Institutionen kan også anvende tretrins-proceduren eller dele af den som et supplement til den allerede benyttede fremgangsmåde.

I det følgende står hovedlinjerne i anbefalingerne i tretrins-proceduren indrammet. Efter den indrammede tekst følger uddybninger og forbehold i forhold til hovedlinjerne.

Målgruppe for foreslået afdækningsprocedure

Målgruppen for den nedenstående tretrins-procedure er voksne, som opfylder alle de følgende

kriterier:

1. De har dansk som andetsprog
2. De har ikke gået i grundskole i Danmark
3. De har modtaget eller er i gang med at modtage læse- og skriveundervisning på dansk
4. De har ikke en gymnasial uddannelse eller et tilsvarende eller højere uddannelsesniveau

Ad 1: Voksne med dansk som modersmål tilhører ikke målgruppen for den nedenstående testprocedure, da de i stedet skal deltage i Undervisningsministeriets *Visitationstest til ordblindeundervisning for voksne*.

Ad 2: Af Undervisningsministeriets *Vejledning om visitation til ordblindeundervisning for voksne* fremgår følgende: ”En deltager med dansk som andetsprog, som i den indledende samtale oplyser, at have gået i grundskole i Danmark, forventes at kunne deltage i den obligatoriske test. Voksne med dansk som andetsprog, som har gået i grundskole i Danmark, tilhører altså ikke målgruppen for den nedenfor beskrevne afdækningsprocedure, men forventes som udgangspunkt at kunne deltage i Undervisningsministeriets *Visitationstest til ordblindeundervisning for voksne* i lighed med voksne, der har dansk som modersmål.

Ad 3: De test, der benyttes til den foreslåede afdækningsprocedure, er primært udviklet til og afprøvet på sprogcenterkursister og deltagere i ordblindeundervisning. Testene er foreløbig kun afprøvet på ganske få deltagere fra de allerlaveste moduler på danskuddannelserne, og der var ingen af afprøvningsdeltagerne, der ikke på testtidspunktet havde gennemgået en alfabetisering på dansk og havde påbegyndt en læseudvikling. Det er således uvist, hvordan sådanne voksne kan forventes at klare sig på testene. Det kan derfor *ikke* anbefales, at den nedenfor beskrevne afdækningsprocedure anvendes på voksne, som ikke har modtaget læseundervisning på dansk.

Ad 4: Ved afprøvningen af testene var uddannelsesniveaulet generelt lavt, og det er derfor uvist, om de kan bruges til elever på fx gymnasiale uddannelser eller korte, mellemlange og længere videregående uddannelser. Derfor kan det *ikke* anbefales, at den nedenstående afdækningsprocedure anvendes på voksne, som har en gymnasial uddannelse eller et tilsvarende eller højere uddannelsesniveau.

1. trin: Højtlesning af tekst

Hvis testlederen efter det indledende interview overvejer, om en voksen med dansk som andetsprog er ordblind, anbefales det som det første trin i den videre afdækningsprocedure at undersøge, hvordan den voksne klarer højtlesning af en ukendt tekst af en vis sproglig sværhedsgrad. Det kan fx være en ikke gennemgået tekst fra deltagerens undervisning i dansk eller en artikel fra dagens avis eller hjemmesiden <http://ligetil.nu/>

Hvis deltageren kan oplæse en sprogligt relativt krævende tekst hurtigt og fejlfrit, og hvis der ikke er nogen undervisningsobservationer eller baggrundsoplysninger fra det netop gennemførte interview, der indikerer, at der skulle være tale om ordblindhed, behøver testlederen ikke at gå videre til trin 2 og 3 i afdækningen. I stedet kan testlederen vejlede den voksne om relevante

undervisningstilbud, der kan tilgodese den pågældendes undervisningsbehov (jf. afsnit 7 i denne visitationsvejledning).

Derimod anbefales det at gå videre til trin 2 i afdækningsproceduren, hvis deltageren begår fejl ved oplæsningen af teksten og/eller læser meget langsomt.

I tilfælde, hvor undervisningsobservationer eller oplysninger fra interviewet giver anledning til mistanke om ordblindhed, anbefales det, at testlederen under alle omstændigheder går videre til trin 2 i afdækningsproceduren, uanset hvordan den voksne har klaret tekstoplæsningen. Testlederen kan i tvivlstilfælde altid vælge at fortsætte til trin 2.

2. trin: Test af nonordslæsning

Det anbefales at anvende højtlesning af en liste med nonord som trin nummer 2 i afdækningen. En liste med 24 nonord og tilhørende instruktion er vedlagt vejledningen som bilag 2.

Undervisningsministeriet har fastsat en vejledende grænse mellem 22 og 23 rigtige på denne nonordliste. Det anbefales, at deltagere, der læser færre end 23 af de i alt 24 nonord korrekt, går videre til trin 3 i afdækningsproceduren – uanset om der foreligger undervisningsobservationer eller baggrundsoplysninger, der indikerer ordblindhed.

Hvis den voksne derimod læser alle eller næsten alle nonordene hurtigt og korrekt, kan testlederen vælge at stoppe afdækningsproceduren, med mindre undervisningsobservationer eller oplysninger fra det indledende interview indikerer, at der kan være tale om ordblindhed.

I tvivlstilfælde anbefales det dog at lade deltageren gå videre til trin 3 i afdækningsproceduren. Tvivlen kan fx være foranlediget af, at deltageren læser nonordene meget langsomt, eller at testlederen er usikker på vurderingen af deltagerens læsefejl eller baggrundsoplysningerne.

3. trin: Dynamisk ordblindetest (DOT)

Den dynamiske ordblindetest består af de følgende tre deltest:

1. Indlæring af et nyt alfabet
2. Læseindlæring med et nyt alfabet
3. Videre læsning med et nyt alfabet

De tre deltest med tilhørende instruktioner findes som bilag 3 til vejledningen. Alle testmaterialer og demonstrationsvideo findes på en [lukket hjemmeside](#), hvor institutionerne kan få adgang med brugernavn og kode. Brugernavn og kode er sendt til institutionerne pr. mail.

Det bemærkes, at det kræver indsigt og øvelse at administrere den dynamiske ordblindetest. Det er derfor nødvendigt, at testlederen læser instruktionerne nøje, ser demonstrationsvideoen og øver sig

ved at afprøve testen på fx kolleger, *inden* han/hun bruger materialet i en virkelig testsituation med en voksen med dansk som andetsprog, der eventuelt skal visiteres til ordblindeundervisning.

Først tages deltest 1 og derefter deltest 2. Deltest 3 tages kun i brug, hvis deltageren i deltest 2 har opnået at læse alle fire ord rigtigt i to på hinanden følgende runder. Hvis deltageren ikke opnår dette, stoppes den dynamiske ordblindetest, og deltageren tildeles automatisk scoren 0 på deltest 3, selv om denne ikke tages. Kun scoren på deltest 3 indgår i beslutningen om, hvorvidt deltageren skal visiteres til ordblindeundervisning.

Deltageren kan score fra 0 og op til 12 rigtige på deltest 3 i den dynamiske ordblindetest, *Videre læsning med et nyt alfabet*. Undervisningsministeriet har opdelt scorefeltet på deltest 3 fra 0-12 rigtige i tre felter med tilhørende anbefalinger, som fremgår af skemaet nedenfor.

	Score på deltest 3 <i>Videre læsning med et nyt alfabet</i>	Undervisningsministeriets anbefaling
A	0-4 rigtige	Deltageren bør visiteres til ordblindeundervisning for voksne.
B	5-9 rigtige	Deltageren bør med stor sandsynlighed visiteres til ordblindeundervisning for voksne. Der bør foretages en samlet vurdering af testresultater, eventuelle undervisningsobservationer og informationer fra det indledende interview, der peger i retning af en ordblindeproblematik. Deltageren anbefales ordblindeundervisning for voksne, hvis testlederen på dette grundlag har en formodning om, at deltageren er ordblind.
C	10-12 rigtige	Deltageren bør kun visiteres til ordblindeundervisning for voksne, hvis der er tydelige indikatorer på ordblindhed. Det kan være informationer fra det indledende interview, der tydeligt peger i retning af en ordblindeproblematik, fx en orblindediagnose fra hjemlandet, påfaldende læsevanskeligheder i nærmeste familie, en skolehistorie med påfaldende vanskeligheder med at lære at læse og stave på skolesproget i hjemlandet og vedvarende vanskeligheder med at læse og stave. Deltageren anbefales ordblindeundervisning for voksne, hvis testlederen på dette grundlag har en formodning om, at deltageren er ordblind.

5. Forskellige læsekrav – individuelle hensyn

Ikke alle er i samme grad afhængige af gode læsefærdigheder. Og ikke alle er i samme grad generede af de samme læsevanskeligheder. Eventuelle læsevanskeligheder opleves lettere som generende og handicappende, hvis man møder høje daglige læsekrav. Der kan derfor være tilfælde, hvor en voksen kun viser relativt lette vanskeligheder på testene, men hvor forhold som høje

daglige læsekraft gør, at det kan anbefales at tage individuelle hensyn, når det besluttes, om deltageren skal visiteres til ordblindeundervisning.

6. Supplerende afdækning

Det forslag til en visitationsprocedure, som beskrives i denne vejledning, gør det *ikke* ud for en pædagogisk afdækning af den voksnes sproglige og skriftsproglige færdigheder, som kan lægges til grund for undervisningsplanlægningen. Efter en eventuel visitation til ordblindeundervisning vil det således være nødvendigt at afdække den pågældendes færdigheder og forudsætninger yderligere som grundlag for den efterfølgende undervisning. Der henvises til afsnittet ”Afdækning af skriftsproglige færdigheder og forudsætninger” i *Pædagogisk vejledning til ordblindeundervisning for voksne*³. I dette afsnit findes nogle forslag til, hvilke færdigheder og forudsætninger det vil være relevant at afdække. Til brug for udarbejdelse af den individuelle undervisningsplan skal der herudover indgå en nærmere afdækning af deltagerens læse-, stave- og skrivebehov.

Det bemærkes, at der blandt voksne med dansk som andetsprog kan være andre årsager til vanskeligheder med at lære at læse og stave på dansk end dansksproglige vanskeligheder og ordblindhed, fx generelle indlæringsvanskeligheder, alvorlige psykiske problemer eller koncentrationsproblemer efter traumer. Det kræver særlig faglig ekspertise at udrede sådanne vanskeligheder og ligger uden for fx en lærers kompetenceområde. I tilfælde, hvor læse- og stavevanskelighederne næsten overskygges af den voksnes øvrige vanskeligheder, er det heller ikke sikkert, at den pågældende overhovedet vil kunne få udbytte af eventuel ordblindeundervisning, hvis der ikke forinden og/eller sideløbende tages hånd om de øvrige problemer. I tvivlstilfælde anbefales det derfor at henvise den voksne til en relevant specialist for at få afklaret, om der er brug for en mere vidtgående behandling eller støtte end den, der kan gives inden for ordblindeundervisningens rammer.

7. Vejledning om andre undervisningstilbud

Uddannelsesinstitutionen giver afviste ansøgere til ordblindeundervisning vejledning om, hvilke undervisningstilbud der er relevante, fx specialundervisning i henhold til lov om specialundervisning for voksne, forberedende voksenundervisning (FVU), danskuddannelse under lov om danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl. eller almen voksenundervisning (AVU).

³ Vejledningen kan downloades fra dette link på Undervisningsministeriets hjemmeside:
http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Voksne/PDF10/100113_paed%20vej1%20ordblindeundervisning_voksne.ashx